

Сергей Герджиков

КЪРВАВИ КЛИНОВЕ

Човек се разкрива, когато е в критични ситуации, например действа над бездна. Когато катерим алпийска стена, сме практически над бездна – височина, предостатъчна за пребиване. Но катеренето е събитие не само външно – то се извършва в бездната на човешкото съществуване.

Катеренето с риск за живота оголва човека. То те захвърля право в сърцевината на жизнената ситуация – животът като борба за изтръгване от смъртта. Дух и тяло, по обичайното деление, са хвърлени в усилие за преодоляване на вертикален терен и никакви документи, връзки, професия и институции не са валидни. Кой е този, който катери? Лесно е да се каже: „Аз катеря с моето тяло.“ Това е очевидно: алпинизмът е съзнателна и телесна дейност. Свободна и отговорна, доколкото залагаш кожата си и понякога тази на други. И така: Иван Драганов се катери. Но Иван Драганов – компютърният специалист от компания „АДО“ няма много общо с катеренето и не това е, което се създава при катеренето. Катерещият е забравил своята светска персона.

В онези години всички бяхме нахиснати дълбоко в социализма. Някои бяха преодолени, други – дълбоко страдащи от „Системата“ и една шепа по-особени чешпители намирахме нещо много истинско по отвесите на нашите планини. Сега положението е съвсем друго, но потребителската цивилизация и бюрокрацията отново тласкат към търсене на истински живот в „дивата ситуация“.

Отишли сме много, много далеч от ясният живот, толкова далеч, че не се вижда нищо от него. Живеем със символи, играем роли и изпълняваме задължения. Дори когато се храним, ние потребляме, а не ловуваме и не събираме. Това ни отличава от животните, както се казва. Убеждават ни, че цивилизацията е духът и че тя ни извисява над дивото. Но високите проявления на човешкия дух нямат нищо общо с това. Духовните хора винаги са странели от светската суета.

Но нали постиженията на човешкия дух са ни дали възможността да не се борим за оцеляване, а да работим, да потребляме и да гласуваме. Ето в това обаче аз не виждам проявления на духа. Хората са се превърнали в щъкащи парчета димящо безформено месо, а духът е задушен от знаци и градежи.

Няма начин духът да обитава моловете, бизнес-сградите, та и библиотеките. Думите и числата не живеят, а духът е живот. Животът нахлува в мен, когато забравя времето си, положението и името си. За обикновеното разбиране това е лудост. За мен обикновеното разбиране е лудост. Този конфликт трябва да се премисли...

Работех като асистент в Университета, в Биологическия факултет и се мъчех да се изтръгна от блатото на полуистината, блокажите, щъкането по канцеларии, чакането по опашки, невъзможността да публикувам това, което мисля и дори това, което пиша, всеобхватната апатия... Традиционната българска, балканска форма на разтуха, купоните, бурно течаха. В купона хората са освободени, сближават се, говорят доста откровенно и разтоварват част от светското напрежение. Но това не засяга по-дълбок пласт на житейската ситуация, не освобождава от онази голяма лъжа, която чувствителните хора не понасят.

Планината беше моето спасение, моя живот в реални измерения. Тя ми даваше това, което въпиющо липсваше в града: свобода, простор, усилие на тялото, чистота и истина. Оприличавах живота тук на блато, а планината – на космос. (Даже имах едно есе: „Блато и космос“). Това донякъде обяснява интензивните ми алпинистки занимания.

На стената на мансардата бях си нарисувал Матерхорн, един хилядометров зъб, гледан от дървена хижа. Напусках често спящото си тяло и се изнасях без виза и паспорт само за минути, за да летя в Алпите и да катеря по стените и ръбовете на този връх, но често се събуждах с вик на падане... Този връх оставаше недостижим в обозримо време, затова бе там, на стената като съвършеният чист Връх – самата Истина.

През лятото на осемдесет и шеста катерих като луд. Лятото (както и зимата) е сезон за високата планина, докато пролетта и есента са сезони за топли скални масиви като Лакатник и Вратцата. В Рила, в Маловишки дял, са почти всички гранитни стени за катерене в България. Има там няколко стръмни урви с отвесни исполински кули: Белия улей, Дяволския улей и Синия улей. Те имат сборно име: Злите потоци. Белият улей започва от премката между Ловница и Злият зъб и се спуска стремително чак до Партизанска поляна при Рилска река, преди Рилския манастир. Надолу се нареждат от западната страна Дяволските игли: Горната, Средната, Червената, Крайната, Черната и Долната. Имената на тези планински форми не случайно се свързват със злото. Човек може да загуби живота си като муха, ако попадне в стихия по тези места: буря, лавина, каменопад... Кулите са като строени воители на Мрака, наредени под своя принцип: Злият зъб. Злият зъб има свирепа югоизточна стена, висока двеста метра, с формата и чертите на чудовищно човешко лице. Два тавана оформят Веждите, между тях се спуска Носът, а цялото плоско гранитно лице е нарязано със зли бръчки и по тях се точат линиите на нашите изкачвания – туровете. Туровете са отвесни траектории на преминаване, по тях първопреминалите, авторите на туровете, са оставили тук-там постоянно забити клинове, които служат за осигуряване и очертават линията. Премиерата (първото изкачване) е акт изключителен, авторите прокарват тура и му дават име. Да преминеш такава линия по тези места е като преборване с хаоса, със злото, със стихията, със смъртта. Това не винаги се мисли така, но реално ние се изправяме срещу нашите дълбоки страхове, нашата обърканост и неувереност, а оттук идва злото. Тук няма как да използваме нечисти средства или да излъжем, за да решим проблем – всичко е жестоко реално и предлага само преодоляване или отказ. В някои моменти усещаш как смъртта ти „диша във врата” и ти я прогонваш с безупречни действия, надмогнал страха и целия хаос в теб.

Катерим най-много с Тони, моят партньор от самото начало на заниманието ми с алпинизъм, отпреди три години. Тази година катерих и с Борето, и с Мирю.

В главата ми се върти тур „МАА” на Горната Дяволска игла, по Черната стена. Тази стена е долепена под ъгъл до самия Зъл зъб. Турът е минаван от хора от клуба: въздушен ръб, устремен право нагоре, красив и е петица плус (най-високата категория е VI), по силите ми за водене. Воденето в алпийската свръзка е катерене първи с въже назад към партньора и риск от „друсване” – падане във въздуха до опъване на въжето, окачено по-надолу на последния клин. Ако си се издигнал на пет метра над последния забит клин, падаш най-малко десет метра, и то в случай, че клинът те удържи с ускорението, което набира твоята тежест. Ако изтръгнеш клина, падането ти продължава до под следващия, примерно двайсет метра друсване, и така надолу, до удържане или до земята, където се разбиваш.

Представям си едно трудно набиране по надвес на третото въже, което споделят онези, които са го преминали. Леко унесен в този неясен надвес, си правя раничка с джобното ножче, докато беля краставица. Безименният пръст на лявата ръка сълзи в червено. Таня ми помага да си сложа лепенка. „Точно сега ли трябваше?”...

Разположени сме на бивак на поляна до езерце под заслона БАК. Огънят играе на вятъра, препуквайки, а ние – Марию, Тони, Таня и аз – седим около него. Луната осветява тънки облаци в рилското небе, измито от дъжда. Черната гирлянда от каменни върхове крие предизвикателство.

Утре ще катерим!

Питам моя партньор Тони какво смята за „МАА”, но той има план с Марию. Ще опитат „Армеец” на Злия зъб, яка шестица, яко „помпане”. Аз имам вариант. Обръщам се към Таня:

- Искаш ли да изкатерим „МАА” („Международен алпийски лагер”) на Горната дяволска?

- Щом си навит да водиш, аз съм ОК като втора...

Досега съм водил по доста петици, така че за „МАА” съм готов. Но на „Армеец” не се наемам да вода, а не ми се катери само като втори...

Въртя се дълго в спалния чувал... Тони ме дистанцира леко от най-сериозните си цели. Къде го разочаровах? Да не би още от Централната стена на Вратцата? Във всеки случай аз

съм се катерил по „лицето“ на Злия зъб, по „Славянски“ с Лазар, а той не е качвал тази стена... Моето Его негодува, но това е недостойно. Ако само амбицията и състезаването с другите ме води тук, по-добре да си избира лека атлетика или гимнастика... Планината не е място да се бориш с другите – редно е да заставаш само срещу себе си. Тая ще се справи ли? Не чувам дишането й, свила се е комфортно със спалния си чувал, като зародиш...

Когато се измъквам от палатката, огнището спи, засипано с пепел, спи и малкият лагер, поляната още не е погалена от слънцето. Очите ми са приковани към върха на Злия зъб: от изток той пламва в ярко оранжево. После отгръщам гидовника (книжка със схеми на туровете) на Рила и оглеждам линията на „МАЛ“. Тя е такава:

Малката линия, пълна със символи и разделена на дължини на въжето от по 40 метра реално е една вертикална арена, дълга стотици метри, път на борба, на страх и радост, на изнемога и еуфория. Пет дължини на въжето по Северната (Черната) стена на Горната дяволска игла и по въздушния ляв ръб. Римските цифри са категории за трудност. Тук най-трудните пасажи са V+. От трите пасажа V+ ме притеснява само онзи на IV-то въже, с надвесчето. Хубаво е, че няма висене на стълбички (в схемата няма знак A), за разлика от другите турове по стената.

Мъничките символи са скални форми, а обърнат надолу полукръг е висящо излизане по обратен наклон, „по въздуха“. Оглеждаш най-трудните пасажи много внимателно. Ако прецениш, че дори само един метър е непреодолим, не тръгваш изобщо – такова е неписаното правило. Но пък ако не се пробваш на границите си, как ще ги преместиш? Такива пасажи те човъркат отвътре, докато не се вкопчиш в тях.

Тая се измъква от палатката. Показвам й схемата, тя се съгласява.

Мисленото изкачване не може да се сравни с живото вкопчване в скалата. Можеш мислено да се изкачиш навсякъде. Но катерачът е длъжен да помисли най-отговорно за всеки проблемен пасаж и от информацията, която има, съобразен с опита си, да го „изкатери“ все едно, че е там, с действителните си умения. Ако тогава някой пасаж не може да се премине, по-добре не тръгвай. Всяко преминаване е различно. Когато се настроиш за лесно катерене, обикновено си изненадан от трудността, а когато надцениш трудния пасаж, го минаваш фокусирано и може да си кажеш: „Е, това ли е било?“

Някои изкачвания преминават така, че ги помниш цял живот. Какво се връзва в паметта? Онова, което ни разтърсва, а то е близостта на смъртта. Такова разтърсване е пределно усилие над бездната, когато теренът, времето и твоето състояние създават пряка заплахата от падане и ти се изтръгваш нагоре като по чудо. Какво ни тласка към това разтърсване? Труден въпрос. Ние влизаме в риск, увлечени от мощен импулс за преборване в чиста ситуация, без помощ отникъде и без изкуствени и условни фактори. Там, където тези фактори са всичко, твоите жизнени сили са блокирани и ти си сведен до чисто условна функция: молител, кандидат, клиент... С времето се пристрастяваме към рискуването, мозъкът става зависим от адреналина.

Такива мисли ме поглъщат, докато слизаме покрай стената на Злия зъб. Разделяме се и си пожелаваме успешно изкачване. Нашата стена е още напред, по-ниско. Ето я и нея: черен гранит, широка основа, височината е свита от перспективата, заема половината небе. Към сто и шейсет метра, сиреч шейсет етажа. Не се ползва с „добро име“...

Екипирани сме, тръгваме. Трите тура тръгват от една точка, „МАЛ” върви диагонално наляво, към Южния ръб. Но веднага виждам, че днес няма да го следвам. Цялата лява част на стената е леко наклонена и блести от вода, на места текат тънки струи. Това не е предвидено, както и странното ми външение. Такова външение ме обзема, когато съм привлечен мощно от непланиран ход, криещ опасност, но и непреодолимо очарование. Влече ме линията право нагоре – тя е по-истинска, особено когато моите приятели са по една такава линия на петдесет метра от мен, а по планирания от нас тур тече вода. Да смениш тур, който вече си тръгнал – не се прави така. „ПКСС” („Планинска контролно-спасителна служба”) и „Бистрица” не са ми е познати, по тях май се използваха стълбички, а аз не съм взел... Но тласкан от външението, дърпан от предизвикателството, следвам клиновете право нагоре. Това трябва да е тур „ПКСС”, който бях мярнал в гидовника снощи, но не го огледах.

Отвесната-леко надвесена линия завладява. Турът е як, скалата нагоре е суха и здрава. Катеренето на терен близо до границата на възможностите радва и неусетно изпадаш в еуфория. Влизаш в ритъм и танцуваш по вертикалната арена: крак – ръка – крак – ръка по ръбчетата и вдлъбнатини на стената. Бързо се издигам на височина четирийсет метра, колкото е въжето, намирам площадка и обирам Тая. Вторият в свързката катери осигурен отгоре и не може да падне. Тая идва, щраква се, хваща ми въжето. Тръгвам за втората дължина, партньорката ме осигурява. Катеря въздушният тур, следвайки разлат винкел, намирам стари клинове-маркери. Отдалечавам се наляво и нагоре от отвесния ъгъл между Злия зъб и Черната стена, към слънчевата горна част на стената. Окачвам с карабинер (отваряща се халка) на всеки намерен в скалата клин въжето, което се източва от мен през клиновете надолу към партньорката...

В един момент поглеждам нагоре и преглъщам сухо. Следва светъл пасаж с голям обратен наклон. Нямам стълбички (въжени, с три алуминиеви стъпъла), а примките (гъвкави лентови пръстени) вече съм окачил по-надолу... Надвесеният пояс обхваща хоризонтално цялата Черна стена. Не бях го видял. И дотук наклонът бе леко обратен, а го минах без проблем, така че не смятам да се отказвам. Да се откажеш може, но трябва да намериш или да забиеш много здрав клин с халка, за да окачиш въжето и да се спуснеш... Намирам стар клин, забит в надвеса, съмнително ръждив и с изкривено ухо – следа от нечие „друсване”. Осигурявам се на него. Поглед надолу: въжето виси свободно, последният клин е доста ниско. Стената хлътва навътре. Усещам се сам, висящ в бездната. Обзема ме неприятна тръпка. Не виждам Тая, викам надолу да прибере „корема”, образуван от отпуснатото въже. Имам нужда да се успокоя и да почина, висейки на него. Тази почивка във висящо положение се използва, за да пораздрусаш ръце и да ги оросиш с прясна кръв, да огледаш продължението и да решиш: нагоре или надолу? Връщането е сложно до невъзможност – дори нямам подходящ клин за рапел. Предстои да се настроя за изкачване на надвеса свободно, без изкуствени средства. Досега не съм водил (катерил първи в свързка) по подобен пасаж. Изпаднах в недопустима за разумното катерене ситуация.

Увисвам, пускам свободно ръце, разтърсвам ги, дишам дълбоко. Оглеждам надвеса нагоре. Не виждам следващ клин. Сега се сещам, че клинът ме е държал обърнат надясно и не съм огледал посоката към левия ръб, а и двата тура тук правят чупка наляво... Лявата ръка хваща удобен скален джоб, пръстът кърви, но не го усещам. Какъв ти пръст – и да го отрежеш на нещо много остро, това няма да те спре. Докосвам с върховете на еспадрилите стената. В този миг клинът, на който вися, издрънчава, изкубвайки се, и бързо се плъзга надолу по въжето.

- Ааааах!

Мръсна изненада – още не съм готов за продължение, а оставам без опора. Сграбчвам хватката вляво, увисвам на нея. Поглеждам надолу. Въжето е опънато, не виждам клина под мен, защото стената хлътва навътре. До него трябва да ме делят най-малко десетина метра. „*Сега ще падна!*”. Превъртам ускорен клин: *Летя надолу двадесетина метра до друсване на въжето, натовареният силно клин се изважда и падам още надолу, в камънака.*

За следващите минути паметта ми е празна...

За секунда трябва да съм се набрал на лявата ръка и някъде нагоре съм намерил друга хватка, после съм продължил през надвеса...

А надвесът е дълъг няколко метра, продължава в отвес още десетина метра и цялата тази отсечка е без нито един клин. Няма стъпки, където тялото да намери достатъчно опора, за да спре, да извадиш чука и да забиеш клин. Движението в тези метри и минути е едно неделимо цяло и отчаян устремен танц в смъртна опасност. Едно невъобразимо и безпогрешно редуване на почти невъзможни хватки и стъпки срещу неумолимото тегнене на гравитацията.

Опомням се след още доста метри, на пръсти на затревен хлъзгав перваз над дългия надвес, плувнал в пот, прилепен о влажния гранит. Откъде е тази кръв по мен? Сърцето ми ще изскочи. Чак след минути успявам да използвам чука. Ръцете ме болят непоносимо, от лявата капе кръв. Забивам три нестабилни клина един до друг в плитките цепки. Всеки от тях е накървен. Нараненият пръст е разцъфнал. С три карабинера включавам въжетото. Бавно организирам осигуровката и викам на Таня да тръгва. Дишам като парен локомотив и сърцето ми бие като чука...

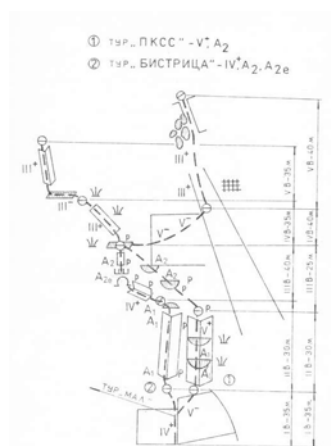
Съвземам се и поглеждам стената срещу мен, това е шеметната югоизточна стена на Злия зъб. Отляво на едната „вежда“ пъгли с червен анцуг Тони, вкопчен в надвесен пасаж. Спомням си съвсем ясно как той посяга с лява ръка назад, към торбичката с магнезиев прах на кръса, и как торбичката се откъчва и пада в пропастта... Двайсетина метра под него на малка площадка мярвам Марио в бяло. Вадя някаква лепенка от раничката, опитвам се да облепя раната, но кръвта не позволява залепване, ръката ми трепери. Това да ми е проблема! Усмиввам се: „Жив съм! Направих го. Надминах себе си!”

Кой надмина себе си? Кой надмина кого? Кой направи какво?

Как изобщо стана това? Тук се събуди онзи, който е способен на чудо, за да запази живота и да го изтръгне от бездната. Без такава бездна обаче не можеш никога да го забележиш, да се докоснеш до сърцевината на чудото живот.

Таня много се мъчи след мен, чувам стоновете ѝ в надвеса, но тя е в безопасност – държи я плътно и я „тегля“. Когато тя идва, осигурявам я и продължавам катеренето нагоре на интуиция по мокри и нацвъкани с туфи пасажи. Стигам до характерна камина в края, намирам клин и Таня идва. Пускам я първа по камината.

Привечер лежим на поляната до езерцето и разглеждам гидовника.
Какво изкатерихме?

Турът, съдейки по изкатерените форми, трябва да е „Бистрица“, а след трето въже (тревната площадка) определено е „ПКСС“. Но може да не съм попаднал на истинската осигуровка, щом бих клинове. Ключовият пасаж е A_2 (A)_{2E}, дълъг надвес на трето въже (за нас беше май второ). Трябва да съм катерил надвеса не по линията, а право нагоре, без клинове и без тур. Катерачната мода днес, след дващсет години, диктува всички пасажи да се катерят свободно, без никакви изкуствени опори. В такъв случай пасажът става категория 7 и нагоре.

- Ти си бил голяма работа!, – усмихва се Таня. – Как мина оттам? Никога не съм минавала такъв надвес без стълбички.

– И аз. Но сега ще ти покажа.

Насочвам се към петметрова скала наблизко. Използваме я за боулдър – катерене по ниски скали без осигуровка. Хващам се с облепена лява ръка и с голям хъс, стигам надвеса преди излизането. Не мога да се прехвърля нагоре. Опитвам пак и пак – неуспешно. Тупвам долу на тревата.

Таня се смее:

– Не си на тоя зор!

Тони и Марио се прибират от своя тур. Обръщам се към Тони:

- Честито! Видях те на ключовото място, падна ти торбичката. Как беше!

- Какво да ти кажа, доста помпане на примки и стълбички. Не съм очарован.

Марио ме пита:

- На вас какво ви се случи? Голямо викане падна...

- Извади ми се клин в надвеса, докато висях на него. Неприятна тръпка. Не се усетих как издрапах нагоре.

Толкова. Не се правят повече коментари. Подготвяме огъня и вечерята. Всички сме доволни. „Раздувките“ при нас не означават надхвалване, а пестеливо споделяне на критични моменти от изкачването, подправени с леки насмешки над самите нас... Почти не споделяме интимните си усещания, а и не сме в състояние да ги доведем до изказ...

Но ситуацията си заслужава още премисляне. Нали в тези ситуации човек се опознава.

Защо ми се губят минутите по надвеса? Тези неща обикновено се връзват в паметта. Те са пак връзани, но някъде по-дълбоко, на по-недостъпно място. Изглежда помним ясно онова, което сме направил в нормално съзнателно състояние. А аз бях в критична ситуация, като при автомобилна катастрофа. В такива моменти човек действа доста по-близо до инстинктите, но не че се събужда нещо „животинско“, а просто се впряга цялото същество без мисленето – то е твърде бавно и излишно. В първия момент в моя вик кънтеше шок от загубата на опора и предстоящо падане. А после *непозната досега сила ме изнесе нагоре* с моите собствени мускули.

Късно през нощта се събуждам от собствения си вик. Стреснат, се обръщам към Таня, която съм събудил.

– Сънува ли нещо?

Кимвам.

В ума ми още е жив спомена за видение. *Води се кървава битка за трудна крепост. Аз съм някакъв воин, катеѝа се по стълба, опряна на крепостна стена. Отгоре ни обсипват със стрели. Излизам на бойница, стълбата зад мен пада, сграбчвам камъка и стъпвам с единия крак вътре, там ме чака врагът. Той замахва с меч, аз вадя своя меч и замахвам към главата му.*

– Ааааах!

Главата му литва във въздуха и лети в парабола надолу в пропастта, виждам движението ѝ забавено.

После цял час в трескаво безсъние проумявам, че това е все същата ситуация. Подобна на срещата на първобитно човешко същество с голям звяр, който го напада изневиделица и човекът се хвърля с голо копие срещу него...

Сега си давам сметка, че това не е същото. Аз не съм воин, не бих могъл такъв, какъвто ме е оформила цивилизацията. По-точно – не знам. Може би бих се бил до смърт, но не го искам, не ми идва отвътре. Трябва нещо да ме принуди, както обикновения човек се превръща в свиреп воин, когато отиде на война и го въвлекат в битка. И това не е нещо естествено, няма такива войни в природата.

Аз просто рискувах живота си, преборвайки се за самия живот. Без оръжие. Но защо да се преборваме със създадени от нас ситуации? Не е ли това поредна игра и роля? Нещо изкуствено предизвикано протича като естествена екстремна ситуация. Нали никое същество в природата не го прави. Дивите кози се катерят по скали, но без особен риск – те си играят и търсят храна. Значи катеренето е пак човешка измислица.

Приключението в смъртен риск, несвойствено за живите същества, освен в моменти на крайна принуда, е търсеното от нас спасение. Няма нищо освен смъртното рискуване, което ще те докара до ръба на живота. Изглежда животът ни е толкова силно сбъркан, че само в сянката на смъртта може се го върне към истината. Изглежда толкова сме разкъсани, че само бездната може да ни събере отново в едно цяло.

Как да разберем тези неща, за които не ни стига съзнание и думи?

Нищо не е ясно до дъно в човека, защото не се намира дъно дори когато човекът забрави, че е човек. Ние висим в бездна. Не: ние *сме бездната*.